

Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. Yılında
Prof. Dr. Zeki Arıkan Anısına
Tarih Tasarımları

EDİTÖRLER: MEHMET DEMİRYÜREK - FATMA AKIN - HAKAN YAZAR

Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. Yılında Prof. Dr. Zeki Arıkan Anısına Tarih Tasarımları

Mehmet Demiryürek, Fatma Akın, Hakan Yazar

İstanbul, İdeal Kültür Yayıncılık, 2023, 472 sayfa, ISBN: 978-625-8375-58-9.

Serhat GENÇER*

Ele aldığımız, Prof. Dr. Mehmet Demiryürek'in öncülüğünde hazırlanan kitabın editörleri, Demiryürek'le beraber Dr. Araştırma Görevlisi Fatma Akın ve Araştırma Görevlisi Hakan Yazar'dır. Kitap, 2023 yılında yayımlanmıştır. Emekli olan veya vefat eden bilim adamlarımızın ardından bu tarz anma kitapları yazma geleneği malumdur. Ayşe Gül Hüseyinliklioğlu, Işıl Işık Bostancı, Ayşe Değerli ve Orhan Kılıç tarafından hazırlanan *Prof. Dr. Mustafa Öztürk Onuruna Tarih Yazıları* kitabı ile Tülay Ercoskun, Selda Kılıç ve Bekir Koç tarafından hazırlanan *Musa Çadircı'ya Armağan Yazılar* kitabı da bu geleneğe örnek olarak gösterilebilir.

Demiryürek'in "Cumhuriyetin ikinci kuşak tarihçileri" arasında saydığı Prof. Dr. Zeki Arıkan'ı anmak ve hatırlanmasını sağlamak amacıyla kaleme alınan kitap, özellikle Cumhuriyetimizin yüzüncü yılında basılarak, Prof. Dr. Zeki Arıkan'ın hatırlatılması amaçlanmıştır. Kitap iki bölüm olarak mütalaa edilebilir. Kitabın sonlarında ise fotoğraflar yer almaktadır. İlk bölümde Prof. Dr. Mehmet Demiryürek, Doç. Dr. Hilal Ortaç, Dr. Muhammet Dağ, Em. Prof. Dr. Salih Özbaran ve Yazar Adnan Binyazar'ın yazıları yer almaktadır.

Prof. Dr. Zeki Arıkan, sorgulayan ve sıradan insanları araştıran bir tarih anlayışını benimsemiştir. Kendisini Annales Ekolü'ne yakın gördüğünü belirtmiş olmasının yanında, tarihte zaman ve mekâna dayalı karşılaştırmalı yöntemin kullanılmasını da desteklemiştir. Ayrıca tarihi "*Sorulara yanıt aramaya çalışmaktır*" diye tanımlayarak, meselelere problematik yaklaştığını da dile getirmiştir. Bunun yanında,

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Çorum, srhtgnrcr1@gmail.com

bir konu üzerine araştırma yaparken farklı birçok kaynaktan yararlanılması gerektiğinin altını çizmiştir.

Prof. Dr. Mehmet Demiryürek, yazısında Zeki Arıkan ile birçok anısından bahsetmesinin yanı sıra Arıkan'ın çalışkanlığına ve üretkenliğine de değinmiştir. Arıkan'ın, kendisinin tez danışmanlığını yaptığını belirtirken yazısına kendi kariyeriyle ilgili bazı bilgileri de eklemiştir. Bunlarla birlikte Zeki Arıkan'ın, Atatürk ve Cumhuriyet sevdalısı olduğuna dikkat çeken Demiryürek, bu nedenle Cumhuriyetimizin yüzüncü yılında böyle bir eser ortaya çıkarmak istediğini belirtmiştir. (s. 9-13)

Doç. Dr. Hilal Ortaç, yazısına Zeki Arıkan ile nasıl tanıştığını anlatarak başlamıştır. Onun birçok kişiye ilham kaynağı olduğundan söz etmiş, daha sonra Zeki Arıkan'ın hayatıyla ilgili bilgiler vermiştir. (s. 15-17)

Dr. Muhammet Dağ ise Zeki Arıkan ile Foça kazıları sırasında yaptığı röportaja yer vermiştir. Röportajda, Zeki Arıkan'ın eserleriyle ilgili sorular yer almıştır. Ayrıca Arıkan'ın tarihe bakış açısının sadece siyasi olaylara veya kahramanlara yönelik olmadığını belirtmesinden sonra, sıradan insanların günlük yaşamda kurduğu ilişkileri ele aldığı *Tarih Günlüğü* kitabından da söz etmiştir. (s. 19-23)

Em. Prof. Dr. Salih Özbaran, yazısını beş bölümde tamamlamıştır. Yazısına Zeki Arıkan'ın hangi zorluklarla yetiştiğinden bahsederek başlayan Özbaran, Arıkan'ın İzmir'e verdiği katkılardan dolayı oldukça gururlu olduğunu belirterek devam etmiştir. Ayrıca Arıkan'ın, Ahmet Mumcu tarafından olağanüstü olarak adlandırılan mezuniyet tezinden ve Fransa'da Robert Mantran ile hazırladığı doktora tezinden de bahsetmeden geçmemiştir. (s. 25-28)

Adnan Binyazar, dört bölümden oluşturduğu yazısına Zeki Arıkan ile nasıl tanıştığını anlatarak başlamıştır. Hemşehri sayıldıklarını öğrendikten sonra birbirlerine çocukluk zamanlarını anlatmalarıyla dostluklarının pekiştiğini anlatmıştır. Daha sonra kendi hayatından biraz bahseden Binyazar, yirmi yıl kadar Berlin'de ikamet ettikten sonra Türkiye'ye dönüp Zeki Arıkan'la iletişime geçtiğini belirtmiştir. Ne yazık ki Arıkan'ın hastalığını da bu şekilde öğrenmiştir. Yazısının son bölümünde de Zeki Arıkan'ın eserlerinden bahseden Binyazar, rahmet dileyerek yazısını sonlandırmıştır. (s. 29-34)

Eserin ikinci bölümü, kitaba katkıda bulunan tarihçilerin çalışmalarından oluşmaktadır. Eserin son kısmında Prof. Dr. Zeki Arıkan ile ilgili siyah beyaz fotoğraflar bulunmaktadır. (s. 35-472) Kitabın ikinci bölümünde on sekiz adet makale yer almaktadır. Bu makalelerin başlıkları, yazarlarının isimleriyle beraber sıralanmıştır:

- Prof. Dr. Meral Demiryürek, "Amerikan Basınında Selma Ekrem ve Yeni Türkiye (1924-1954)", s. 35-59.
- Elife Hazal Kurtel, Cansel Şeyda Yanar, Hamide Nur Şişman, Ali Yanar, "Prof. Dr. Zeki Arıkan: Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi", s. 61-85.
- Prof. Dr. Mehmet Akif Erdoğan, "Financial Resources of the Complex of Çelebi Sultan Mehmed in Bursa in 1453", s. 88-97.
- Prof. Dr. Mehmet Demiryürek, "Kanuni Devrinde Antalya İskelesi (1552-1558)", s. 99-121.

- Prof. Dr. Behset Karaca, Dr. Öğretim Üyesi Durmuş Volkan Karaboğa, “XVI. Yüzyılda Afşar’daki Vakıflar”, s. 123-146.
- Prof. Dr. Mehmet Demiryürek, “Tersane-i Amire’nin Yelken ve Kirpas Kaynaklarından Birisi Olarak Kıbrıs (1572-1620)”, s. 147-168.
- Doç. Dr. Ayşe Değerli, “Kıbrıs’ta Cinsel Suç ve Ceza (1610-1858): Duruşmalar, Anlatılar ve İspat Sorunu”, s. 169-186.
- Em. Prof. Dr. Ayşe Nükhet Adıyeke, “İstanbul Kahve Rüsümü Mükataası: 18. Yüzyılda Akdeniz’de Kahve Ticaretinde İstanbul’un Baskısı”, s. 187-198.
- Araştırma Görevlisi Hakan Yazar, “Osmanlı İmparatorluğu’nda İngiliz Konsoloslar, Tercümanlar ve Tüccarlar: Hukuki Statüleri Üzerine Bir İnceleme, 1700-1750”, s. 199-217.
- Prof. Dr. Güven Dinç, “Yunan İsyanı Sırasında Çanakkale Savunması (1821-1829)”, s. 219-238.
- Araştırma Görevlisi Dr. Fatma Akın, “Tanzimat’ın Vergi Uygulamalarına Bir Tepki: Maraşlı Osman Paşa’nın Öldürülmesi”, s. 239-255.
- Araştırma Görevlisi Dr. Diren Çakılcı, “Evrenos Hanedanının Son Büyük Temsilcisi Selanikli Şerif Yusuf Sıddık Paşa”, s. 257-284.
- Dr. Öğretim Üyesi Nuri Adıyeke, “Osmanlı İmparatorluğu’nun Resmî Dini”, s. 285-305.
- Doç. Dr. Hilal Ortaç, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Yabancıların Mülk Edinmesi”, s. 307-331.
- Prof. Dr. Musa Çadırcı, “Osmanlı İmparatorluğu’nun Çöküş Nedenlerine Genel Bir Bakış”, s. 333-387.
- Doç. Dr. Elnur Ağayev, “Osmanlı’yı ve Türkleri Balkanlarda ‘Öteki’leştiren Bir Sovyet Propaganda Filmi: ‘Şipka Kahramanları’”, s. 389-420.
- Prof. Dr. Mustafa Öztürk, “Hayal ile Gerçek Arasında: Süveyş Kanalına Karşılık Hicaz Demiryolu”, s. 421-437.
- Muhammet Güçlü, “XX. Yüzyılda Antalya’da Yer İsimleri Değişikliği ve 1961 Yılı Uygulaması (1908-1961)”, s. 439-461.

Sonuç olarak bu çalışma, Prof. Dr. Zeki Arıkan’ı hatırlamak ve hatırlatmak amacı doğrultusunda yazılmış ve bizce başarılı olmuştur. Arıkan’la hakkında bilgilerde daha çok yazıları, yayınları ve yaptığı somut işleri ön plana çıkarılmış; Zeki Arıkan’ın karakteriyle ilgili sadece çalışkan olmasından bahsedilmiştir. Arıkan’ı, yayınlarından çok bizzat onunla birlikte çalışmış insanlardan ve öğrencilerinden okumak, onu her yönüyle tanımamız için büyük bir fırsat yaratmıştır. Bununla beraber, onunla bizzat çalışmış hocalar ve öğrencileri tarafından, kişisel özellikleri hakkında daha spesifik bilgilerin verilmemesi bir eksiklik olarak kaydedilebilir.

Kitabın önemi, Cumhuriyetimizin yüzüncü yılında hazırlandığı için artmaktadır. Zeki Hoca’nın vefatından hemen sonra yazılmış olması ise onun ne kadar değerli bir Cumhuriyet tarihçisi olduğunu kanıtlar niteliktedir. Kitaba yazılarıyla katkı sunanların her biri, Arıkan’ın hayatının farklı dönemlerinden ve yayınlarından bahsederek, tekrara düşülmesinin önün geçmişlerdir. Bu sayede kitap, sürükleyiciliğini

yitirmemiştir. Arıkan'ın nasıl bir bilim adamı ve çalışmalarının ne denli başarılı olduğu hakkında, eserin ikinci bölümündeki makaleler akademik bir dille yazılmış olmakla birlikte, genel okur kitlesine de hitap etmektedir. Bu yönüyle herkes için öğretici bir kitap ortaya çıkmıştır.